

3. Harmer J. Teaching and learning grammar. –London: «Longman»,1987.
4. Rutherford W. and Smith, M.S. Grammar and Second Language Teaching: A Book of Readings. –New York: «Heinle&Heinle»,1988.
5. Thornbury Scott. How to Teach Grammar. Longman. 1999.

РЕЗЮМЕ. Ushbu maqola ESP (ingliz tilini maxsus maqsadlarda o'rgatish) darslarida grammatikani o'rgatish bilan bog'liq. Grammatik bilim ESP o'rganish uchun grammatik kompetensivani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ESP darslarida grammatikani o'qitishning deduktiv va induktiv yondashuvlarining ahamiyati, muvaffaqiyatli o'rganishga ta'sir qiluvchi omillar nisbatida aks ettirilgan. Maqolada, shuningdek, ESP darslarida grammatikani o'rgatish uchun kommunikativ yondashuv (CLT) usulidan foydalanishning afzalliklari ko'rsatilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье речь идет о преподавании грамматики на уроках английского языка для специальных целей (ESP). Знания грамматики играют важную роль в развитии грамматической компетентности при обучении ESP. В статье кратко отражена важность дедуктивного и индуктивного подходов преподавания грамматики на уроках ESP, факторы, влияющие на успешность обучения. В статье также показаны преимущества использования коммуникативного подхода (CLT) для преподавания грамматики на уроках ESP.

SUMMARY. This article deals with teaching grammar in ESP classes. Grammar knowledge plays important roles in developing grammar competence for ESP learning. The article briefly reflects the importance of deductive and inductive approaches of teaching grammar in ESP classes, the factors which influence successful learning. The article also shows the benefits of using CLT approach for teaching grammar in ESP classes.

“TEXNOLOGIK TA'LIM” YO'NALISHI BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLIGINI SHAKLLANTIRISHNING USLUBIY JIHATLARI

O.Yu.Qalandarova – o'qituvchi
Urganch davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: tayyorlik, rivojlanish, faoliyat, psixologiya, pedagogika, komponent, motavatsiya, kasbiy-pedagogik.

Ключевые слова: подготовка, развитие, деятельность, психология, педагогика, компонент, мотивация, профессионально - педагогический.

Key words: preparation, development, activity, psychology, pedagogy, component, motivation, professional-pedagogical.

“Texnologik ta'lim” yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorligini shakllantirish jarayonini nazariy - uslubiy asoslash uchun oldin “tayyorlik” “rivojlanish”, “shakllantirish”, “faoliyat” kabi tushunchalarni o'rganishni talab qiladi.

Tayyorlik tushunchasining shakllanishida umumiy o'rta ta'lim maktabining o'rni katta. Unda falsafiy sabablik tushunchasiga no'anaviy yondashilgan bo'lib, unda inson o'zining ayni zamondagi faoliyatini konstruksiyalaydi va bu bilan yo'nalishni ko'rsatib, natijani oldindan ko'rib kelgusi faoliyatining, ya'ni kelgusi faoliyatlarga tayyorlikni eskizini yaratadi.

“Rivojlanish” tushunchasi falsafa, psixologiya, pedagogika va boshqa fanlarda keng o'rganilgan. Falsafa nuqtayi nazaridan rivojlanish “qonuniy o'zgarishlar natijasida obyektning yangi sifat holati uning tarkibi va tuzilishidir” [2:42]. Falsafaning ensiklopedik lug'atida “Rivojlanish” evolyutsiya, paydo bo'lish deb izohlanadi: “materiya va ongning qonuniy o'zgarishi, ularning umumiy xususiyati, oldindan mavjud bo'lgan, allaqachon tayyorlangan ammo o'zlashtirish mumkin bo'lmagan xususiyatlarni, holatini, qismlarni namoyon qilishdir” [2:32].

Rus olimlaridan I.P.Podaliy ikkita “shakllanish” va “rivojlanish” tushunchalarini solishtirib, rivojlanishni doimiy o'zgarishlar, bir holatdan boshqasiga o'tishlar, oddiydan murakkabga, pastdan yuqoriga ko'tarilishlar bilan bog'laydi va rivojlanishni “insonning son va sifat jihatdan o'zgarishi natijasi va jarayoni” kabi tushunadi [3:51-55].

Shunday qilib, faoliyat - subyektning faolligi bilan, uning atrofimizdagi voqe'larga maqsadli yo'naltirilgan, bu jarayonda shaxsning aqli, jismoniy, ma'naviy ehtiyoji qondiriladigan ta'siri bilan xarakterlanadi.

Zamonaviy psixologiyada insonning xilma - xil faoliyat turlariga, shu qatorda kasbiy faoliyatga tayyorlik muammosini o'rganish borasida juda katta tajriba yig'ilgan. Bir tomondan faoliyatga tayyorlik shaxsning avtomatik bajara oladigan sifatlarini deb qaralsa, ikkinchi tomondan, tajribalariga tayanib egallagan bilim va malakalari asosidagi kasbiy faoliyatdagi muvaffaqiyatlari va samaradorlikka erishish qobiliyati ham tushuntiriladi.

Sh.A.Do'stmuhamedova faoliyatga tayyorlik deganda: “o'ziga ishonib bajarilgan va samarador kasbiy faoliyatga bo'lgan qobiliyatni” tushunadi shaxsning shunday sifatiki, u o'z ichiga faoliyatning shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatini tushunishni, faoliyatga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishni oladi va uni bajarishga bo'lgan qobiliyatdir”.

Tashqi sharoitlarga faoliyat olib boriladigan vaziyatni, ichki sharoitlarga shaxsga xos bo'lgan doimiy ruhiy o'ziga xoslikni kiritadilar [1:102].

Malaka va mazkur faoliyat turiga nisbatan ijobiy munosabat komponentlarining o'zaro aloqasidan iborat murakkab bir butun ta'limdir”.

Yuqorida bayon qilinganlardan kelib chiqib, kasbiy tayyorlik deganda, nazariy va amaliy bilim, kasbiy ko'nikma, ijtimoiy munosabatlarni o'zaro aloqasida paydo bo'luvchi, kasbiy faoliyatga undovchi yo'naltirilganlikni yuzaga keltiruvchi shaxsiy yaxlit ta'lim tushuniladi.

Quyidagi fikrlardan kelib chiqib, texnologiya yo'nalishi bo'lg'usi o'qituvchilarining kasbiy - pedagogik faoliyatga tayyorligi bu - bo'lajak kasbiy faoliyat maqsadini anglashni ta'minlovchi yaxlit shaxsiy ta'limdir, kasbiy faoliyatdan foydalanishda o'zidagi irodaviy, idroki kuchini oldindan bilish, sharoitni baholash, zarur harakat usullarini egallash, kasbiy faoliyat natijasi va maqsadiga erishish uchun ichki kuchidan foydalanishdir.

Professionalizm tushunchasini ko'pincha kasbiy kompetentlik bilan solishtiriladi. Professionalizm deganda, kasbning shaxsga qo'yadigan talabi, mezonlari tushunilsa, kompetentlik deganda subyektni aniq bilim, ko'nikma va malakalar majmuini egallaganligi tushuniladi.

Kompetentli yondashuv masalasi bilan shug'ullanuvchi ko'pchilik mualliflar, kasbiy tayyorgarlikni talabalarining kasbiy tayyorligi bilan bog'lab o'rganadilar.

- motavatsiyalovchi (faoliyatga ijobiy munosabat)
- yo'naltiruvchi (faoliyatga oid bilimlar)
- ishini olib boruvchi (kasbiy faoliyatga oid ish usullarini egallaganligi)
- irodaviy (o'z o'zini nazorat qilish, harakatlarini boshqara olish)
- baholovchi (o'zining faoliyatga tayyorgarligini baholay olishi).

Motivatsion komponent deganda “o'qituvchida mavjud pedagogik faoliyat xislatlarini va u bilan bog'liq munosabatlarni, nazariy kasbiy - pedagogik bilimlar, amaliy, loyihalovchi, konstruktiv, muomulalilik, tashkiliy ko'nikmalar, o'z - o'zini anglash hamda, o'z shaxsining alohida tomonlari, o'z - o'zini rivojlantirish, ishga qiziqishi” tushuniladi.

Tayyorlikni komponentlarning birligi deb qarovchi qator zamonaviy tadqiqotlar ham mavjud. Motivatsion, layoqatlilik, fikrlashning kengligi, odatlanish komponentlar deb biladi.

-motivatsion component - innovatsion faoliyat miqiyosida kasbiy rivojlanishga intiluvchanligi, ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo'llashga munosabati va faoliyatidagi yangiliklarga qiziqishi bilan xarakterlanadi;

- kognitiv komponent bilim, ko'nikmalarning sifati, va ta'limdagi yangiliklarni bilish darajasi bilan xarakterlanadi;

-shaxsiy komponent, o'z - o'zini shaxs sifatida va innovatsion faoliyat yurita oladigan kasb egasi sifatida baholay olishi bilan xarakterlanadi;

-faoliyatlilik komponenti - nazariy bilimlarini amalda qo'llay olishi bilan xarakterlanadi.

1. Motivatsion - maqsadli komponent "Texnologiya" yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarining o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantiradi, kasbiy faoliyatga intilishini yuzaga keltiradi, kelgusi kasbiy faoliyatga maqsadli yo'nalishini shakllantiradi, hamda subyektning tashabbuskorligini shakllantiradi. Ushbu komponent kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan bilimlarni tushunishni, o'zlashtirishni, eslab qolishni bosqichma - bosqich tashkil qilish va uni kasbiy pedagogik faoliyatda qo'llash bilan tatbiq etilishi mumkin.

2. Refleksli-hissiy komponent kelgusi kasbiy faoliyatga ijobiy hissiy irodaviy kayfiyatni uyg'otadi, o'z - o'zini nazorat qilish qobiliyatini kuchaytirib kasbiy faoliyatni baholashga undaydi, bu komponent ish davomida fikrlash qobiliyatida, ijodiy yo'nalishli kasbiy-pedagogik xatti-harakatlarda orttirilgan bebaho tajribalarda shakllanadi.

"Texnologiya" yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy- pedagogik faoliyatga tayyorligi muammosi bo'yicha mavjud ilmiy-tadqiqot ishlarning turli jihatlarini tahlil qilish quyidagi xulosalarga olib keldi.

Texnologiya" yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy- pedagogik faoliyatga tayyorligini shakllantirish - bu bo'lajak kasb egasining o'z ishiga kelgusi kasbiy-pedagogik faoliyat maqsadini anglashni qamrab oluvchi shakllanish jarayonidir; kelgusi kasbiy-pedagogik faoliyat muammolarini samarali hal etishga imkon beradigan kasbiy komponentlar birligidir [5:58].

Quyida "texnologiya" yo'nalishi talabalarini kelgusu kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlikni shakllantirish talablari va tamoyillarini o'rganish mumkin bo'ladi. "Texnologiya" o'qituvchilarining kelgusu kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlikni shakllantirishning ko'p qirrali, murakkab muammolarini atroflicha o'rganiladi. O'qituvchining kasbiy kompetentligi va kasbiy- pedagogik

faoliyatining metodologik asoslari tahlilini o'tkazish biz uchun muhimdir

"Texnologiya" yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy- pedagogik faoliyatga tayyorligiga zamonaviy qarashlar, uning yaratuvchilik, ijodkorlik imkoniyatlarini ochishda aksiologik, tizimli, yaxlit, shaxsiy faoliyat, kompetentlik, kontekstlik kabi tushunchalarni o'zgartirishga va tushunishga metodologik yondashuvga tayaniladi [6:337].

"Texnologiya" yo'nalishi, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi doirasida tizimli yondashuv zamonaviy ilmiy bilimning aloqasi bo'lgan yo'nalishi orqali tatbiq etilishi mumkin, tizimning rivojiga olib keladigan gumanitar va tabiiy ilmiy o'quv fanlarini bir xillashtirilishida umumilmiy tushunchalarni aniqlashda, ilmiy metodlarni universallashtirishda yuzaga keladigan natija va jarayon, yangi sifat ko'rsatkichi" sifatida ko'rsatiladi. Umumiy va texnologik fanlar aloqasini o'rnatishda, "Texnologiya" yo'nalishi, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida umumkasbiy fanlari va gumanitar fanlararo aloqasida atrofddagi olamning obyektiv birligida, o'qitish va o'qish jarayonlari o'zaro aloqasida va har qanday faoliyat rivojidagi izchillikdagi o'zaro aloqa, birlik va izchillik haqidagi falsafiy tushunchalarga asoslanadi.

"Texnologiya" yo'nalishi, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi pedagogik nazariya va amaliyotning birligi tamoyili o'rganilgan fanlar (ayniqsa, bir o'quv moduliga kirganlari) mazmuni aloqasini hisobga olgan holda tatbiq qilishni talab qiladi, hamda talabalarning individual, guruhdagi va mustaqil ishlarni tashkil etishdagi, ta'limiy muhitni va ta'limiy shakl va metodlaridan bir yo'la foydalanishni yaratish zaruratini tug'diradi.

"Texnologiya" yo'nalishi, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorgarligining shakllanish jarayonida, umumkasbiy fanlarini o'qitishda ularning ta'lim oluvchilarning faoliyatini tashkil etishda ko'rinadigan o'zaro aloqasini tushunish muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarni rejalashtirish, tashkil qilish, tahlil, o'z ishini nazorat baholash kabi faoliyatlarini, maqsadlarini tanlashga o'rgatishda ushbu jarayonning ahamiyati katta [5:58].

Bayon qilinganlardan kelib chiqib, quyidagicha xulosa qilish mumkin – shaxsiy faoliyatli yondashuvning asosiy g'oyasi faoliyat bilan, biz o'rganayotgan "Texnologiya" yo'nalishi, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorligining shakllanishi yuzaga kelishi va rivojlanishi vositasi sifatida bog'liqdir.

Adabiyotlar

1. Yo'ldoshev J.G., Usmonov C.A. Pedagogik texnologiya asoslari. -T.: "O'qituvchi", 2004. 102-b.
2. Jo'raev A.P. Bo'lajak kasbiy fanlar o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda dasturiy ta'lim vositalasidan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari. // Psixologiya. Ilmiy jurnal. № 3. -Buxoro: 2018. 42-32-b.
3. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога. Педагогика. 2003. №10. -С. 51-55.
4. Джураева Б.Р. Формирование педагогической культуры будущих учителей в процессе изучения дисциплин педагогического цикла. - Т.: «Фан», 2003. -С. 177.
5. Qo'yinov O.A. Kompetentli yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish texnologiyalari: ped. fan. dokt.... diss. - T.: 2019. 58-b.
6. Hamidov J.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarni tayyorlashda o'qitishning zamonaviy didaktik vositalarini yaratish va qo'llash texnologiyasi: ped. fan. dokt. ... diss. -Toshkent: 2017. 337-b.

REZYUME. Maqolada texnologik ta'lim yo'nalishi bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorligini shakllantirish, bo'lajak kasb egasining o'z ishiga kelgusi kasbiy-pedagogik faoliyat maqsadini anglashni qamrab oluvchi shakllanish jarayoni hisoblanishi haqida so'z boradi. "Texnologiya" o'qituvchilarining kelgusu kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlikni shakllantirishning ko'p qirrali, murakkab muammolari atroflicha o'rganiladi.

РЕЗЮМЕ. Формирование готовности будущих студентов технологического образования к профессионально - педагогической деятельности рассматривается как процесс формирования, включающий понимание цели будущей профессионально-педагогической деятельности будущего профессионала. Всесторонне изучены многогранные, сложные проблемы формирования готовности к будущей профессионально-педагогической деятельности учителей специальности "Технология".

SUMMARY. Formation of the readiness of future students of technology education for professional-pedagogical activity is considered to be a process of formation that includes understanding the purpose of the future professional-pedagogical activity of the future professional. Multifaceted, complex problems are thoroughly studied of the formation of readiness for future professional-pedagogical activities of "Technology" teachers.